

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

YHDESSÄ OSAAVAA TYÖVOIMAA – AMMATILLISEN KOULUTUKSEN JA TYÖELÄMÄN VÄLINEN YHTEISTYÖ ARVIOINTIEN VALOSSA

Tiivistelmät 3:2023

TEKIJÄT Raisa Hievanen, Johanna Kiesi, Paula Kilpeläinen,
Veera Hakamäki-Stylman, Tarja Frisk

KANSIKUVA Unsplash/PTTI EDU

KUVAT Shutterstock.com, Unsplash

TAITTO PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-790-6 pdf

ISSN 2669-8811 (verkkajulkaisu)

@ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Sisällys

Johdanto	5
Työelämän kanssa tehtävä yhteistyö monipuolista, palvelujen saatavuudessa kehitettävää	6
Työelämässä oppimiseen soveltuvista työpaikoista on pulaa	8
Työelämässä oppimisen eri osapuolten roolit eivät ole kaikilta osin selkeät	12
Työelämällä on keskeinen rooli näyttöjen toteutuksessa ja osaamisen arvioinnissa	14
Työelämässä oppiminen ja työelämäyhteistyö tukee opiskelijoiden työllistymistä ja osaamisen kehittymistä	16
Työelämän nopeat muutostilanteet tuovat mukanaan uusia haasteita koulutuksen järjestäjille	18
Tiivistelmän taustalla olevat arvioinnit	19

Johdanto

Ammatillista koulutusta uudistettiin laajasti vuoden 2018 alusta. Työ- ja elinkeinoelämän näkökulmasta tavoitteena oli, että ammatillinen koulutus vastaisi oikea-aikaisesti, ketterästi ja vaikuttavasti työelämän osaamistarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen tarjonnan ja palvelujen tulisi hahmottua työelämälle selkeinä ja helposti lähestyttävänä. Niiden tulisi ottaa aiempaa paremmin huomioon yritysten ja työpaikkojen tarpeet ja toimintaympäristön vaatimukset.

Ammatillisen koulutuksen roolia työelämän kehittämisessä haluttiin myös vahvistaa. Samalla työelämän rooli ammatillisen koulutuksen kumppanina vahvistui entisestään työelämässä oppimisen lisääntyessä. Myös ammatillisen koulutuksen visiossa vuoteen 2030 on asetettu tavoitteeksi, että ammatillinen koulutus tukee palveluillaan muun muassa talouden uudistumista sekä uusien työpaikkojen ja yritysten syntymistä.

Tässä tiivistelmäjulkaisussa kuvataan ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyötä sekä yhteistyön vahvuuksia ja kehittämiskohteita Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) vuosina 2022 ja 2023 valmistuneiden arviointien pohjalta.

Työelämän kanssa tehtävä yhteistyö monipuolista, palvelujen saatavuudessa kehitettävää

Keskeiset havainnot

- Ammatillisten oppilaitosten ja työelämän välinen monipuolinen yhteistyö vahvistaa ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä.
- Oppilaitokset ovat aktiivisesti mukana työelämän kanssa yhteisissä tutkinto- ja alakohtaisissa verkostoissa.
- Oppilaitokset tarjoava työelämälle melko laajasti erilaisia palveluja, kuten opiskelija-projekteja, henkilöstökoulutusta ja rekrytointipalveluja.
- Noin puolet oppilaitoksista tekee vain joskus tai harvemmin yhteistyötä toisten oppilaitosten kanssa työelämäyhteistyössä.
- Työelämä kaipaa enemmän tietoa siitä, millaista yhteistyötä ne voisivat tehdä oppilaitosten kanssa.
- Työelämän edustajat kokevat oppilaitoksia useammin, että heille suunnattujen palvelujen toteutuksessa ei ole riittävästi huomioitu työelämän tarpeita.
- Työelämän näkökulmasta oppilaitosten tulisi kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta nykyistä enemmän.

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Ammatillisten oppilaitosten tulee edelleen kehittää palveluitaan ja koulutuksiaan niin, että ne vastaavat entistä paremmin työelämän tarpeisiin. Esimerkiksi työelämän nopeissa muutostilanteissa koulutuksen järjestäjillä on paremmat valmiudet vastata yksilöiden kuin työpaikkojen tarpeisiin.
- Ammatillisten oppilaitosten tulee tiivistää yhteistyötään ja tarjota enemmän yhteisiä palveluita ja koulutuksia työelämälle.
- Ammatillisten oppilaitosten tulee myös kehittää sitä, miten ne tiedottavat työelämälle tarjolla olevista palveluista.

Työelämässä oppimiseen soveltuvista työpaikoista on pulaa

Keskeiset havainnot

- Työelämässä oppimisen määrä on lisääntynyt vuodesta 2018 vuoteen 2021.
- Työelämässä oppiminen tuo yksilöllisyyttä opintoihin ja ammatilliset oppilaitokset edistävät järjestelmällisesti sen toteutumista.
- Lähes puolella oppilaitoksista on ongelmia löytää osalle aloista ja tutkinnoista työelämässä oppimiseen soveltuvia työpaikkoja. Ongelmia on erityisesti perustutkinnoissa. Yleisimmin ongelmia on media-alan ja kuvallisen ilmaisun, taideteollisuusalan ja esittävien alojen tutkinnoissa.

Miksi työssäoppimispaikkoja on vaikea löytää?

- Alueella ei ole alan työpaikkoja tai niitä on vähän.
- Alan luonteesta johtuen yritykset ovat pieniä tai yksinyrittäjäyys on tyyppillistä alalle.
- Työpaikoilla ei ole mahdollista tehdä tutkinnon perusteiden mukaisia työtehtäviä.
- Opiskelijoiden ohjaamiseen ei ole resursseja työpaikoilla.

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Työelämässä oppimiseen soveltuvien työpaikkojen saatavuuden parantaminen
 - Opetushallinnon, oppilaitosten ja työelämän on yhdessä kehitettävä uusia keinoja työelämässä oppimiseen soveltuvien työpaikkojen lisäämiseksi. Esimerkiksi:
 - Oppilaitosten keskinäisen yhteistyön lisääminen työelämässä oppimisen järjestämisessä
 - Alalle epätyypillisten työpaikkojen hyödyntäminen
 - Työelämässä oppimisen ja näytön suorittaminen ulkomailla
 - Oppilaitosten ja työelämän on tärkeää pohtia, johtuvatko ongelmat työelämässä oppimiseen soveltuvien työpaikkojen saatavuudessa alan luonteesta vai esimerkiksi oppilaitosten toimintakulttuurista.

- Työelämässä oppimisen laadun varmistaminen
 - Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa, että ne tietävät, mitä tutkinnon perusteiden mukaista osaamista milläkin työpaikalla voi hankkia.
 - Lisäksi koulutuksen järjestäjien on hyvä selvittää, millaisia opiskelijoita (esim. kielitaitovaatimukset, mahdollisuus vastata tuen tarpeisiin) kullekin työpaikalle voi lähettää työelämässä oppimaan.
 - Koulutuksen järjestäjien tulee yhteistyössä työpaikkojen kanssa suunnitella työelämässä oppimisen ajankohdat. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon esimerkiksi sellaiset vuosittain toistuvat kiirehuiput, joiden aikana työpaikkaohjaajalla ja muulla henkilökunnalla on vähemmän aikaa ohjata opiskelijaa.
 - Kaikkien ammatillisten oppilaitosten tulisi tehdä systemaattista yhteistyötä työelämässä oppimisen paikkoja tarjoavien työnantajien kanssa. Niiden oppilaitosten, jotka eivät ole vielä systematisoineet yhteistyötään tulee se tehdä.

Työelämässä oppimisen eri osapuolten roolit eivät ole kaikilta osin selkeät

Keskeiset havainnot

- Oppilaitosten ja työpaikkojen roolit ammatillisen osaamisen tuottamisessa eivät ole kaikilta osin selkeät eri osapuolille.
- Opettajilla ja työpaikkaohjaajilla on erilaiset käsitykset siitä, millainen on opiskelijoiden osaamisen riittävä taso työelämässä oppimisen alussa.
- Työelämässä oppimisen tavoitteista ja työtehtävistä sekä osaamisen kehittymisen seurannasta ei aina sovita yhdessä opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kesken, mikä vaikeuttaa onnistuneen työssäoppimisjakson toteuttamista.
- Osa työpaikkaohjaajista kaipaa oppilaitoksilta enemmän tukea ja koulutusta.
- Opiskelijat ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä työpaikkaohjaajiinsa.

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Oppilaitosten ja työelämän odotuksia ja rooleja opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä tulee selkeyttää.
- Koulutustoimijoiden ja työelämän välistä keskustelua siitä, millä tasolla opiskelijoiden osaamisen tulisi olla työelämässä oppimisen jakson alkaessa tarvitaan edelleen lisää.
- Oppilaitosten ja työpaikkojen tulee sopia yhdessä opiskelijan ohjauksen ja osaamisen kehittymisen seurannan käytännöistä ja vastuista.

Työelämällä on keskeinen rooli näyttöjen toteutuksessa ja osaamisen arvioinnissa

Keskeiset havainnot

- Opiskelijat osoittavat osaamistaan näytöissä pääosin työpaikoilla aidoissa työelämän työtehtävissä.
- Työpaikalla suoritettujen näyttöjen määrässä on kuitenkin paljon vaihtelua koulutusalojen, tutkintojen ja oppilaitosten välillä
 - Esimerkiksi vuonna 2021 lähes kaikki kaupan ja hallinnon alan sekä terveys- ja hyvinvointialojen näytöt suoritettiin työpaikoilla, humanistisilla ja taidealoilla vain noin kolmasosa ja vajaa puolet tietojenkäsittely- ja tietoliikennealalla.
- Opettaja, opiskelija ja työpaikkaohjaaja eivät aina suunnittele näyttöä yhdessä.
- Työpaikkaohjaajat ja opiskelijat ovat tyytyväisiä näyttöjen toteutukseen.
- Työpaikkaohjaajat ovat tyytyväisiä näyttöjen arviointiin saamaansa perehdytykseen.
- Työelämän edustaja osallistuu melko harvoin oppilaitoksessa suoritettavan näytön arviointiin.
- Opiskelijoiden osaaminen on keskimäärin erittäin hyvää näyttöjen arvosanoilla mitattuna

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Opettajien, opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien yhteistyötä näyttöjen suunnittelussa tulee lisätä. Koska vastuu näytöstä on viime kädessä koulutuksen järjestäjällä, tulee opettajan tai muun koulutuksen järjestäjän edustajan osallistua näytön suunnitteluun.
- Opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyötä näyttöjen arvioinnissa on tarpeen lisätä erityisesti silloin, kun opiskelija suorittaa näytön oppilaitoksessa (ns. oppilaitosnäyttö).

Työelämässä oppiminen ja työelämäyhteistyö tukee opiskelijoiden työllistymistä ja osaamisen kehittymistä

Keskeiset havainnot

- Ammatillinen koulutus ja työelämässä oppiminen parantavat opiskelijoiden valmiuksia työelämään siirtymiseen.
- Oppilaitoksissa ei kuitenkaan tunnisteta kovin hyvin osaamista, jonka opiskelija on hankkinut työelämässä ennen opintojaan.
- Työnantajille keskeinen syy tarjota opiskelijoille työssäoppimispaikkoja on mahdollisuus löytää uusia työntekijöitä.
- Työelämässä oppiminen ja muu ammatillisten oppilaitosten ja työelämän välinen yhteistyö edistävät osaavan työvoiman alueellista saatavuutta.
- Yhteistyö työelämän kanssa kehittää opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamista.
- Työpaikoilla ei vielä tunneta riittävästi oppisopimuskoulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia.

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Oppilaitosten tulee selvittää opiskelijoiden ennen opintoja työelämässä karttunut osaaminen nykyistä paremmin. Tässä auttavat muun muassa työtodistukset.
- Oppilaitosten tulisi tiedottaa työpaikkoja paremmin opiskelijoiden mahdollisuuksista siirtyä koulutussopimuksesta oppisopimukseen ja toisinpäin sekä mahdollisuudesta tehdä koko tutkintoa lyhyempiä oppisopimuksia.
- Lisäksi oppilaitosten tulisi tiedottaa työpaikkoja paremmin mahdollisuudesta saada koulutuskorvausta opiskelijan opiskellessa oppisopimuksella sekä toisaalta velvollisuudesta ohjata oppisopimusopiskelijaa.

Työelämän nopeat muutostilanteet tuovat mukanaan uusia haasteita koulutuksen järjestäjille

Keskeiset havainnot

- Ammatillisen koulutuksen kyky vastata koulutustarpeisiin negatiivisissa rakenne-muutostilanteissa (esim. tehtaan lakkauttaminen) on melko hyvä. Kyky vastata haasteisiin positiivisissa rakennemuutostilanteissa (esim. kun tarvitaan nopeasti lisää työvoimaa) on tyydyttävä.
- Ammatillisista oppilaitoksista noin puolella on kokemusta koulutuspalveluiden toteuttamisesta työelämän nopeissa muutostilanteissa.
- Yleisimmin näissä tilanteissa ammatilliset oppilaitokset tekevät yhteistyötä työnantajien ja TE-toimistojen kanssa. Yhteistyö muiden ammatillisten oppilaitosten kanssa on vähäistä.
- Ammatillisten oppilaitosten kyky tarjota työpaikoille mahdollisuuksia ennakoida osaamisen kehittämistarpeita ja tukea niitä toiminnan kehittämisessä ennakointitiedon pohjalta on melko heikko.

Keskeiset kehittämisen kohteet

- Ammatillisten oppilaitosten tulee kehittää palveluita, jotka ovat räätälöitävissä työnantajien yksilöllisiin tarpeisiin.
- Oppilaitosten tulee hyödyntää työvoiman tarpeita koskevaa ennakointitietoa ja tavata säännöllisesti työpaikkoja, jotta työelämän muutostarpeet saadaan selville.
- Oppilaitosten tulee varmistaa henkilöstölleen riittävä osaaminen niin työelämän muutostarpeiden huomioimiseksi kuin ajantasaisen opetuksen tarjoamiseksi.

Tiivistelmän taustalla olevat arvioinnit

Tämä tiivistelmä perustuu seuraaviin arviointeihin, jotka Karvi toteutti vuosina 2021–2023:

- Työelämässä oppiminen ja työelämäyhteistyö ammatillisessa koulutuksessa,
- Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen,
- Yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen ammatillisessa koulutuksessa,
- Koulutusjärjestelmän kyky vastata jatkuvan oppimisen haasteisiin äkillisissä rakennemuutoksissa.

Arvioinnit toteutettiin kehittävän arvioinnin periaatteita noudattaen. Niissä korostuivat Karvin ja arviointiin osallistuneiden välinen luottamus ja vuorovaikutus, monipuolinen arviointiaineisto sekä toiminnan kehittäminen jo arviointiprosessin aikana. Karvin asiantuntijoiden tukena arviointeja olivat toteuttamassa ulkopuolista asiantuntijoista kootut arviointiryhmät.

Arvioinneissa käytettiin aineistoina muun muassa valtakunnallisia työpaikkakyselyjä, työelämän haastatteluita sekä kyselyjä oppilaitoksille ja niiden henkilöstölle.

Lisätietoja arvioinneista, niiden toteutuksesta ja käytetyistä aineistoista löytyy Karvin ammatillisen koulutuksen verkkosivuilta <https://karvi.fi/ammattillinen-koulutus/>

KARVI

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI
kirjaamo@karvi.fi
vaihte: 029 533 5500
karvi.fi

Tiivistelmä perustuu julkaisuihin

Frisk, T., Isoaho, K., Hietala, R., Kotiranta, L., Hirsjärvi, I., Huttula, T., Kankare, P., Löytänen, O., Myllykangas, P., Mäki, M., Stenbacka, Å., Suomala, P. 2022. Koulutusjärjestelmän kyky vastata jatkuvan oppimisen haasteisiin äkillisissä rakennemuutostilanteissa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 8:2022

Hakamäki-Stylman, V., Kilpeläinen P. 2023. Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 4:2023.

Hievanen, R., Kilpeläinen, P., Huhtanen, M., Tuurnas, A., Loukusa, V., Pylväs, L., Rasinaho, K., Taakala, J., Tujula, M., Vieltojärvi, M. 2022. Kumppanina työelämä – Arviointi työelämässä oppimisesta ja työelämäyhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 23:2022.

Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B., Vartiainen, R. 2022. Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 26:2022.